

שנת 1867 פהן סאר בתור רבי-משנה ועוזר להרב הכולל דפאריז ; וביחד אקמובד בשנת 1868 נתעלה למעלת רב ומנהל של עדת ישראל בפאריז. הרב צדוק כהן הוא : Officier de l'Instruction Publique, ובשנת 1877 נעמר מאת ממשלת צרפת כתאר ואות הכבוד רימער של לגיון הכבוד.

הרב הג"ל, חבר ספרים יקרים ומעשה ידי להתפאר בספרות ישראל. ואלה הם לשמותם :

- 1) Sermons et Allocutions (I. 1875 II. 1886).
- 2) Sermons et Allocutions adressés a la jeunesse israélite (1878).
- 3) Etude sur le livre de Joseph le zélateur.
- 4) Recueil de controverses religieuses du moyen âge (1882).
- 5) L'Esclavage selon la Bible et le Talmud.

הרב הגדול צדוק הכהן ה"י, הוא אוהב ואהוב מכבד ומכובד בעיני כל. ונם עדת בני מנלות רוס אשר בפאריז, מתברכת בו, בגלל ישרת-לבו וצדקתו הגדולה. ח' יאריך ימיו ושנותיו בסוב ובנעימים !
פאריז, בירח אלול, "תורה וכבוד" לס"ק.

אפ"ז.

תולדות החכם לעאן ראבינאוו'טש.

ר"ע אומר, "ואהבת לרעך כמוך", זה כלל גדול בתורה ;
בן עזאי אומר : "זה ספר תולדות אדם" כלל גדול מזה ז'
(ירושלמי מס' נדרים פ"ט הל' ר').

החכם חמהנדרס מ"ה יהודה ליב ראבינאוו'טש נ"י, נולד ביום ב' ר"ח שבט בשנת תכ"ך בעיר הקטנה ברעססאוו'טש, אשר בגליל הורדנא בליטא. הוא חוסר מגזע הגאונים ז"ל. מצד אביו הרי אברהם בהריר גרשון נ"ע, הוא נצר ממשפחת הגאון בעל תו"ט ז"ל ומצד אמו הוא מגזע הגאון בעל "פנים מאירות" ז"ל. ואמו הרבנית שתח"י, היא בתו של הרב הגאון מוה"ר אברהם צבי אייזנשטאדט ז"ל, בעל המחבר הספרים : "פתחי תשובה", "נחלת צבי" וכו' על פוסקים, [שהיה רב בעיר ברעססאוו'טש ובק' אוסיאן פלך קאווניא, ונפטר בשם טוב בעיר קאנינסבערג אשר בפרוסיה המדינה]. אף כי נשאר יתום באין אב בהיותו עוד ילד רך בן ירחים אחדים, בכל זאת לא הרגיש מחסרו זה, בחנוכו הטוב בתקופת ימי חייו הראשונים — המה ימי הילדות ; כאשר אביו חורגו, הלא הוא הרב הג' החכם מוה"ר מאיר מיכל כהנא ה"י, האב"ד דעיר אשמינא, פלך ווילנא, היה לו לאב וכבן אמצהו. אמו מורתו הכבודה, מרת שיינה מושה שתח"י המלומדת בשפות החיות וביותר בהשפה העבריה ובהגרות ומדרשים וקורות עם ישראל, היא היתה אומנתו בימי ילדותו, והעידה את לבו

לדעת ותושיה, והשרשה בלבו אהבת עמנו וארצנו עוד בהיותו ילד. ובאשר כי היה ילד רפה־כח, לזאת הביאו אותו אל "החדר" בהיותו כבר בן שש שנים. מורו הראשון הכיר בו את כשרונותיו הגדולים, וראה כי ברכה בו, ספחהו עד מהרה להיות חבר להתלמידים, שישבו בחדרו אשר היו להם כפלים משנותיו. ובלמדו "תורה" אצל מלמד אחר, היתה גם כן של נערים שלמדו אצלו הם "לקח טוב"; ויהי כאשר נסה המלמד את תלמידיו שנתחנכו ממנו ב"לקח טוב", והם לא ידעו את "השעור" מיטנם לשכאלם, אזי השתומם המורה בשמעו מפי הנער כי הוא יודע את כל למודי חבריו בע"פ — ויהי לנעם! ובעבור איזה ירחים החל הנער ללמוד "גמרא", ואמו החכמה, חנכה אותו בלמודי כתבי־קדש ובלשון אשכנז, וקראה אותו בספרי מליצה ושיר. מורו ומלמדו בתלמוד היותר טוב,

תאר פני המהנדס ה"ר לעזר ראבינאוויטץ בפאריז (נכד הנאון בעל "פתחי תשובה" ז"ל)

שקבל ממנו חנוך הנוך וסדר נכון בלמודי גמ"ת, היה התורני ר' זלמן מזוספראן, שלא עלה על יתר תלמידיו בתורה כי אם בסדר נכון בדרכי ואופני למודיו. ובאשר למד את "השעור" גמ"ת, לא חנכהו בלמודיו כדרך רב עם תלמידיו, כי אם בשני חברי־ים המנצחים זה לזה בהלכה, ועל ידי זה למדו עלה יפה, ובהיותו בן י"ג שנה, כבר חדל ללמוד אצל מורה ולמד לבדו בבית־המדרש. ובשנת הארבע־עשרה לימי חייו, הלך להשיבה הגדולה בעיר מ"ה, ומשם הלך ליישובת "עץ חיים" אשר בעיר וואלאזין, ובשנת תרל"ז בא אל בית מקלט הפרושים בעיר איישישאק, בהיותו בבתי־היישיבות, נתפרסם שמו "לעילוי" בגלל כשרונותיו הנפלאים, הגיוניו הנעלים ולשונו לשון למודים, שלקח בזה את

לבות מכיריו וחבריו הרבים, שהתענגו בחברתו ואהבוהו ורוממוהו מאד, וכולם נבאו עליו כי לאילנא רבא יתעבד ולגאון עדיו, כמו אביו זקנו בעל "פתחי תשובה" זצ"ל. בלמדו תורה בבתי הישיבות, השתלם את נפשו בלי עזרת מורה בלשון רוסיה ואשכנז. ספר "רוח חיים", הוא העתקת המקראותיקה של הרופא הופלאנד, וספרי החכמים רציה ראבינאוויץ "נ"ע וחז"ם נ", ומאמרי מדע של המהנדס מריל זאסניץ נ", שנדפסו בס"ע "הצפירה", העירו בלבו תשוקה עזה לחכמה ומדע.

בהיותו בעיר איישישאק, כבר רכש לו ידיעה שלמה בכל הספרות העברית החדשה, והיה נודע בין מכיריו למליץ נשגב בלישה"ק, ורבים פנו אליו לבקש את קרבתו, ובחברתו התענימה כל הצעירים דורשי שפתנו הקדושה וספרותה; ועל ידי דבריו הנמצצים, המלאים בקרת עזה על כל הבלי הפרושים, נסקחו עיני רבים למאוס ברע ולבחור בטוב ולפתח כשרונותיהם, ורבים מהם יצאו מאפלה לאור גדול, והחלו אח"כ לשקוד על ספרי חכמי ישראל וחכמי אוה"ע. ועל ידי זה, העיר עליו חמת הבורים בעם, ורדפוהו על ציורו, עד כי נאלץ היה, הוא ובני חברתו המשכילים, לצאת את העיר. — אחרי עזבו את איישישאק השיג משרה בבית מסחר עצים ביער אחד בסלך הורדנא, שמה ישב כשנה; ובהיותו ביער ברד וגלמוד, למד בשקידה עצומה לשון צרפת וידיעות שונות. ובאשר ידיו היו רב לו בלי רוסיה, אשכנזית וצרפתית, השיג אח"כ משרת מורה-פרטי בלשונות בבית איש עשיר בעל אחוזה. שלש שעות ביום עבד את עבודתו, ויתר עתותיו הקדיש לתורה ולתעודה, והכין א"ע לבא לבית-מדרש הגבוה; וגם החל להמציא מכוונות חדשות.

בשנת תרמ"א, בא לקאניגסבערג בפרוסיה ונכנס שמה בבית-מדרש לחכמת הרפואה, והתמחה שמה כשתי שנים. ומפני סבות שונות, וביותר באהבתו העזה לחכמת הפה"ק, וחפצו לברא מכוונות חדשות, עזב את למודי חכמת הרפואה ללכת לעיר גדולה לראות במכוונות ולהשתלם בלמודים השייכים לזה. הוא כבר המציא אז מכוונה קטנה שסבבה על צירה על ידי קוי השמש, אשר על אדותה הודיע אז המשורר ה"ר דאליצקי בס"ע "המליץ", במאמרו "גלגל החור", אשר ראה אצל הממציא בהיותו בביאליסטאק.

בשנת תרמ"ד בא לפאריז, למען הוציא מכא אל הפועל מכוונות שונות שהמציאן בחכמת לבו; ויעמוד למבחן לפני חכמי וטורי בית-מדרש החכמה סרפנדה, ונתקבל שמה בתור תלמיד מובהק. בעמרו על המבחן שאלהו הפרופיסור Vulpian על דבר השתברות הכפולה של האורה למען דעת עד היכן מגיע כחו בהנדרסה ובחכמת הפה"ק כאחת; ויהי כאשר אך החל לבאר את הדבר הזה, אזי לא נתנהו הפרופיסור ווילפיאן לכולות את דבריו, ואמר לו: די לי! כי רואה אנכי כי למדת חכמה הרבה. הוא לא אמר די בבית הסרבנה, כי אם הוסיף לשמוע לקח ודעת כמעט בכל בתי החכמה הגדולים בפאריז.

בפאריז, מצא החכם ראבינאוויץ, בר נחב למען המצאותיו, כי בהיותו בארץ מולדתו וכערי אשכנז, לא האמין אז לנפשו כי המצאותיו שהן כתכלית הפשטות — חדשות הנה; אמנם בכירת צרפת, בבקרו תמיד את

אוצר-הספרות ת.

בית-אוצר המכונות, אשר כארבע-עשרה אלפים מכונות ישנן שמה, או נוכח לדעת כי מכונותיו שהמציא בתכונתו, חדשות הנה. ואף כי בימים הראשונים היה חי בפאריז בלחץ ועני, בכל זאת למד תמיד בשקידה עזה והיה שמח וטוב-לב; אך כעבור ימים, השיג תעודה (פאטנט) אחר תעודה מאת ממשלת צרפת על המצאותיו, ומכונותיו, מודד החום ועוד חלק אחד ממכונה אחת, מכר בכסף מלא לבית-החרשת המעשה של עשיר אחד בפאריז — ואז רוח לו¹.
 פְּעִמִּים רבות בשבתו בחברתו, הוכחתו על פניו, למה הוא נחבא אל הכלים ולא יכתוב מאומה בשפת עבר? והוא ענני תמיד בענות-רוחו, כי לא עת לו לחזות דעה לאחרים, וכי יש גדולים וטובים ממנו אשר יכתבו במכתבי העתים. אמנם אחרי הפצתי בו, כתב את מאמרו הראשון ב"המליץ", הנקוב בשם: "הולכת כח ממקום למקום", ואנכי שלחתי אז את מאמרו זה להמשורר י"ג, והוא קבלהו עד מהרה בדפוס ("המליץ", תרמ"ז נר. 79). והמו"ל הג"ל, עוררהו כי יוסף ידו לכתוב להמליץ, כי ברכה בו. אז החל לכתוב בהמליץ מאמרים שונים בחכמת הטבע בלשון צח והגיון נפלא מאד שנדפסו זה אחר זה, הנקובים בשמותם: "בתי-הנפש"; "אימת מים"; "רעידת הארץ"; "השפה היא העם"; "לקוי שני המאורות"; "לקוי חמה"; "עבט הלחי להביא צבע"; "עליה למרום"; "דחיקת השעה"; "הכל בירושה"; "את הבת תחיון"; "הרעב והאהבה"; "זרם גלבני", ובמיע השנתי "כנסת ישראל", נדפס מאמרו הגדול "אור בידי אדם" עם ציורים, ובס' "האשכול", שהחל לצאת אור בווארשא, נדפס חלק ממאמרו הגדול "האור"; וגם הדפים איזה מאמרי מדע במה"ע הצרפתי "La Nature".

בערנותיו הפנויות, דרש פעמים רבות לפני צעירים לימים בחכמת ההחיות, וגם היה מראשי המיסדים את החברה "בני ציון" בפאריז ומזכיר וסופר החברה, והסיף גם לסניהם באספת החברה בעיני ישוב ארץ ישראל, ודבריו מצאו תמיד חן בעיני השומעים.

בירח אדר בשנת תרמ"ח, נקרא לבא אל בית מערכת "המגיד" לשרת שמה בתור עורך את "המגיד"; וישב בליק כשלשה ירחים. חולת מאמריו הרבים שנדפסו ב"המגיד" שלא קרא שמו עליהם, נדפסו בו מאמרים נחמדים, הנקראים בשם: "אורות מאופל", "מות לשפנים", "איש את נפשו אל יונה", "אמרו אנדה", "פעולת השמש" — מליך הלך לעיר מאסקוי הגדולה, כחפצו להוציא שמה מבח אל הפועל את מכונתו "הולכת כח ממקום למקום עיי אויר לוחץ", ויחשוב לבנות שמה מכונות על יד נהר "Moscou", אשר על ידן ימשך כח זרם המים בבתי-החרשת שונים.

בשבתו בעיר הזאת, רכש לו אוהבים רבים מדור הישן והחדש, שמה הכיר בין בני חברתו, עלמה אחת משכלת וטובת חן ושמה: מרים סאָקאָלאָווסקי, אשר בהשכלתה ובאהבת עמה לקחה ארת לבו; וגם היא ידעה לערוך את חן ערכו וחכמתו הגדולה, ויתקשר אתה במסרת ברית התנאים ביום יז מנחם-אב

¹ ראה מאמרי "פאריז" במ"ע, המליץ, תרמ"ז נליון מ"ב.

שנת התרמ"ה, וכירח טבת תרס"ט ארשה לו לאשה למז"מ. בירח אדר, שב הוא סאריזה בלוית רעיתו הצעירה, והציג את מכונותיו בשער המצבה הכללית פה. ביום השלישי לירח תשרי דנא, נתכבד הוא מאת ממשלת צרפת באות הכבוד "סמב"ע של זה ב", בעד המצאותיו וחכמתו הגדולה.

ואלו הן שמות המכונות אשר הציג הח' הנ"ל בשערי המערכה הגדולה פה:

- 1) Elevateur de Pétrole
- 2) Thermomètre Rotatif
- 3) Thermomètre Plongeur
- 4) Siphon Automatique
- 5) Fontaine Portative
- 6) Distributeur des Liquides

המכונות האלה נכבדות הנה מאד, וכל החכמים טפה ומחיל הללו את מעל ומעשי ידיו להתפאר.

נעים לנו לראות בזמן הזה, איש צעיר לימים, אשר תורה וחכמה בו נפגשו — ספרות ישראל וחכמת העמים בו נשקו!

סאריז מחרת יוה"כ פ' התר"ן.

יאפ"ז.

תולדות הרב הגדול בנימין זאב וויללער.

(קצת שמעתי מאנשים אחרים וקצת מהרב רב"ז בעצמו).

(א) ימי ילדותו

הרב רב"ז נולד בעיר לעמבערג בגאליציען לאבותיו הישרים בשנת תק"פ חמש מאות ושמונים לאלף הששי, בתהלת הרש מנחם אב. (אמו הצנועה מרת ביילא ז"ל אמרה לו כי היתה ברית מילה שלו ביום שמיני לילדתו בערב ש"ק פ' נחמו שנה הנ"ל). אביו המופלג ההסיד מ' חיים שמחה ז"ל היה מיוחס גדול מנוע רבנים מכמה דורות, והוא נכד הגאון מהר"ל מפראג, ובעל המהבר ספר מניני שלמה, והגאון מ' שמחה ראפפורט אבי הגאון ר' חיים ראפפירט האבד"ק לכוב. — אביו ר' חיים שמחה גדלוהו לתורה ולתעודה. והנער הראה הריצות שכלו בעורנו ילד בלמודו בגפ"ת והלכה וגם במילי דעלמא. (התערב פעם אחת